

Sociologia de l'educació

Codi: 101158
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500262 Sociologia	OB	3	1

Professor/a de contacte

Nom: Aina Tarabini-Castellani Clemente
Correu electrònic: Aina.Tarabini@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)
Grup íntegre en anglès: No
Grup íntegre en català: Sí
Grup íntegre en espanyol: No

Equip docent extern a la UAB

Maribel Garcia Gracia
Xavier Bonal

Prerequisits

No hi ha prerequisits per cursar aquesta assignatura

Objectius

L'assignatura de Sociologia de l'educació s'estructura en base a tres grans objectius complementaris: 1) oferir una mirada panoràmica dels principals corrents teòrics que han marcat l'evolució de la Sociologia de l'Educació com a disciplina; 2) Presentar una aproximació detallada dels principals autors i marcs explicatius per abordar la relació entre educació i societat des d'un punt de vista teòric, analític i conceptual; 3); Emprar els conceptes teòrics-analítics de la Sociologia de l'Educació per analitzar les desigualtats educatives contemporànies i interpretar-ne els debats més rellevants.

El programa de l'assignatura s'estructura en quatre blocs temàtics que s'ordenen a partir del desenvolupament cronològic i del context social, econòmic i polític de la disciplina.

Al Primer Bloc s'explica, en forma d'introducció, l'origen de la sociologia de l'educació com a camp d'estudi específic dins la sociologia i es presenta el seu procés d'insitucionalització com a disciplina. Així mateix, es discuteixen les diferents perspectives ontològiques, epistemològiques i metodològiques en base a les quals s'ha organitzat la disciplina i s'ofereix a l'alumnat un marc d'anàlisi global en base al qual poder posicionar als diferents autors/es i teories. Un cop presentats els debats principals per entendre la relació entre educació, societat i sociologia, aquest bloc es centra en les aportacions més significatives de la teoria funcionalista de l'educació (Durkhiem i Parsons) i presenta les seves diferents modalitats en forma de funcionalisme reformista i funcionalisme tecno-econòmic.

El Segon Bloc, presenta les crítiques neo-marxistes al Funcionalisme i explica les principals teories desenvolupades en aquest camp. En base a les propostes d'autors com Bowles i Gintis, Baudelot i Establet o Alhusser, en aquest bloc s'expliquen els mecanismes a través dels quals les escoles contribueixen a reproduir les relacions de classe, legitimant la ideologia meritocràtica i la desigualtat social. Es tracta d'un conjunt de

teories que si bé qüestionen al funcionalisme des d'un punt de vista ontològic, es mantenen en la mateixa tradició des d'un punt de vista epistemològic i, per tant, desenvolupen anàlisis de tipus macro sociològics centrats en les relacions globals entre educació, capitalisme i Estat.

El Tercer Bloc, presenta el que es coneix com Nova Sociologia de l'Educació (NSE) desenvolupada a partir dels anys 70 amb la publicació del llibre de Michael Young *Knowledge and Control* i que suposa un gir clau en el desenvolupament de la sociologia de l'educació com a disciplina. Les teories que formen part de la NSE mantenen una mirada crítica per entendre les relacions entre educació i desigualtats (de la mateixa manera que les teories neo-marxistes) però atribueixen un paper central als processos a partir dels quals es produeixen aquestes desigualtats, desenvolupant anàlisis majoritàriament micro i de tipus interpretatiu. En aquest bloc es presenten les teories de dos autors centrals de la Sociologia de l'Educació com són Bourdieu i Bernstein i també les propostes de Young, Apple i Rist. En conjunt, el Bloc permet identificar de quina manera les escoles, els seus models pedagògics, el seu currículum o el seu professorat contribueixen amb les seves pràctiques quotidianes a la reproducció de la desigualtat social. De forma transversal aquest bloc també presenta les propostes de teòriques feministes que incorporen la dimensió del gènere per comprendre dels processos de desigualtat educativa, donant un pes especial al marc conceptual que proposa Diane Reay.

El Quart bloc es centra en el que es coneix com Teoria de les Resistències i a partir de la proposta teòrica de Willis mostra la capacitat creativa dels agents socials per a transformar la seva realitat social. Així, mantenint una perspectiva crítica i de tipus neo-marxista, aquestes teories analitzen el rol actiu que desenvolupen dels joves de classe treballadora per a resistir-se a una cultura escolar que perceben com a aliena, tot desplegant pràctiques contraculturals que els hi generen identitat i sentit de col·lectivitat. Aquest bloc també presenta la proposta de diferents autores que, des d'una mirada feminista, aporten diferents marcs d'anàlisi per entendre la relació entre el gènere i les actituds dels estudiants a l'escola.

Competències

- Analitzar problemes derivats de l'aplicació de polítiques públiques i de situacions de conflicte reconeixent la complexitat dels fenòmens socials i de les decisions polítiques que afecten la democràcia, els drets humans, la justícia social i el desenvolupament sostenible.
- Aplicar els conceptes i els enfocaments de la teoria sociològica, especialment les explicacions de les desigualtats socials entre classes, entre gèneres i entre grups ètnics, a la posada en pràctica de les polítiques públiques i a la resolució de les situacions de conflicte.
- Avaluar les aportacions dels enfocaments sociològics a l'estudi de la cultura, l'educació, la interacció entre societat i medi ambient, la política social i el treball.
- Buscar fonts documentals a partir de conceptes.
- Comunicar de manera efectiva, mitjançant un nivell bàsic de llengua anglesa, les anàlisis bàsiques dels fenòmens socials.
- Demostrar que es comprenen els enfocaments de la teoria sociològica, així com els diversos vessants, interpretacions i el context històric.
- Demostrar que es comprenen les anàlisis dels fenòmens socials presentades en llengua anglesa, i observar-ne els punts forts i febles.
- Descriure els fenòmens socials de manera teòricament rellevant i tenint en compte la complexitat dels factors implicats, de les seves causes i dels seus efectes.
- Desenvolupar estratègies d'aprenentatge autònom.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Generar propostes innovadores i competitives en la recerca i en l'activitat professional.
- Respectar la diversitat i la pluralitat d'idees, persones i situacions.

Resultats d'aprenentatge

1. Buscar fonts documentals a partir de conceptes.
2. Comparar els diferents enfocaments teòrics sobre l'educació.
3. Comparar la lectura dels fenòmens educatius des de diferents ideologies presents en la realitat social d'Espanya i de Catalunya, i

4. Comunicar de manera efectiva, mitjançant un nivell bàsic de llengua anglesa, les anàlisis bàsiques dels fenòmens socials.
5. Definir els conceptes sociològics adequats per interpretar els fenòmens educatius i escolars.
6. Demostrar que es comprenen les anàlisis dels fenòmens socials presentades en llengua anglesa, i observar-ne els punts forts i febles.
7. Desenvolupar estratègies d'aprenentatge autònom.
8. Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
9. Discriminar les explicacions de les desigualtats educatives entre classes, entre gèneres i entre grups ètnics que aquests actors donen per descomptades.
10. Distingir els conceptes sociològics sobre l'educació que adopten els actors implicats en el sistema educatiu.
11. Distingir els conceptes sociològics, així com els mètodes i les tècniques de recerca social comunament utilitzats per analitzar l'educació.
12. Distingir els fenòmens socials subjacents a les polítiques i els conflictes educatius.
13. Distingir les interpretacions socials de l'educació d'acord amb aquests enfocaments.
14. Expressar els debats al voltant d'aquests enfocaments, pel que fa a l'educació.
15. Generar propostes innovadores i competitives en la recerca i en l'activitat professional.
16. Relacionar els conceptes, els mètodes i les tècniques utilitzats per analitzar l'educació amb els debats teòrics i metodològics generals.
17. Relacionar els debats entorn d'aquests enfocaments, referits a l'educació, amb el context històric en el qual han sorgit.
18. Relacionar els enfocaments teòrics amb els debats sobre l'ordre social, la desigualtat i les estratègies socials.
19. Relacionar les explicacions de les desigualtats educatives amb els debats teòrics i metodològics generals.
20. Respectar la diversitat i la pluralitat d'idees, persones i situacions.
21. Distingir els fenòmens educatius subjacents a unes polítiques o a uns conflictes determinats.

Continguts

L'organització temàtica de l'assignatura és la següent:

BLOC 1: ELS ORIGENS DE LA LA SOCIOLOGIA DE L'EDUCACIÓ I LA PERSPECTIVA FUNCIONALISTA

- 1.1. La relació entre educació i sociologia
- 1.2. La sociologia de l'educació als clàssics
- 1.3. Educació, socialització i formes de transmissió cultural (Durkheim)
- 1.4. Educació, selecció social i estratificació (Parsons)
- 1.5. La teoria del capital humà i el funcionalisme reformista

BLOC 2. LES TEORIES NEO-MARXISTES: L'EDUCACIÓ I LA REPRODUCCIÓ DE LES CLASSES SOCIALS

- 2.1. Crítiques al funcionalisme i a la teoria del capital humà
- 2.2. Bowles i Gintis i la teoria de la correspondència
- 2.3. Baudelot i Establet i la teoria de les xarxes educatives
- 2.4. Althusser i l'educació com a aparell ideològic de l'Estat.

BLOC 3. LA NOVA SOCIOLOGIA DE L'EDUCACIÓ: OBRINT LA CAIXA NEGRA DE LES DESIGUALTATS EDUCATIVES

- 3.1. Dels resultats als processos educatius

3.2. Bourdieu: educació i reproducció cultural

3.3. *Gendering Bourdieu*: la proposta de Reay

3.4. Bernstein: codis sociolingüístics i codis educatius

3.5. Young i Apple: sociologia del currículum i del coneixement escolar

3.6. Rist: el professorat i els processos d'etiquetatge

BLOC 4. LA TEORIA DE LES RESISTÈNCIES: JOVES I ACTITUDS ESCOLARS

4.1. Un nou marc d'anàlisi per entendre la desigualtat educativa

4.2. Willis: els lads i la contracultura escolar

4.3. Gènere i actituds escolars: més enllà dels lads

Metodologia

L'assignatura combina classes magistrals amb seminaris de lectura i il·lustració de textos i pràctiques.

- A les classes magistrals s'explicaran les principals corrents de la disciplina i es presentaran les propostes i conceptes centrals dels autors/es que es contemplen al programa.
- Als seminaris es faran debats a partir de la defensa i crítica dels autors/es que es treballaran durant el curs i de la il·lustració de les seves teories a partir de pel·lícules, dades i altres materials que permetin mostrar la seva aplicabilitat per a la comprensió dels fenòmens educatius contemporanis.
- A les pràctiques es fan servir els continguts teòrics treballats durant el curs per analitzar i interpretar diferents problemes i estudis de cas plantejats per les docents.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes	23	0,92	2, 3, 5, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 21
Seminaris	15	0,6	1, 3, 6, 14, 20
Tipus: Supervisades			
Tutoria	20	0,8	2, 5, 13, 14, 17, 18
Tipus: Autònomes			
Lectura de textos, preparació de seminaris de lectura, elaboració de pràctiques, estudi.	77	3,08	2, 3, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 21

Avaluació

L'avaluació del curs es basa en els següents ítems:

1. Realització d'un examen a final de curs.

- Es tracta d'una activitat individual que es realitza a l'aula el darrer dia de curs.

- El pes de l'examen és del 40% de la nota final.
- Constarà de diferents preguntes que combinaran exposició teòrica dels conceptes i arguments dels autors/es treballats durant el curs i aplicació pràctica dels mateixos a l'anàlisi d'algun cas.

2. Seminaris sobre lectures

- Per grups de 4 o 5 persones (dependent del nombre total d'alumnes matriculats) es presentaran a l'aula les lectures obligatòries del curs (cada grup, presentarà una lectura), tot emfatitzant en els punts forts i febles de la teoria presentada i il·lustrant els seus principals arguments amb imatges, dades, cites, notícies i altres materials que permetin mostrar-ne la seva aplicabilitat.
- Cada grup farà el lliurament per escrit de l'activitat (màxim 4 pàgines. Times new roman 12, interlineat 1,5) i paral·lelament en farà una exposició a classe amb suport de material audiovisual. Els lliuraments per escrit es faran el dia de l'exposició (no s'acceptaran lliuraments fora de termini).
- La distribució dels autors entre els diferents grups es farà el primer dia de classe. Depenent del nombre d'estudiants matriculats pot donar-se el cas que dos grups il·lustrin el mateix text, en aquest cas cada un farà el lliurament per escrit i s'organitzaran per a fer les presentacions a classe de forma que no emprini repeteixin els mateixos materials. En qualsevol cas, no pot quedar cap autor/a del curs sense presentar.
- El pes dels seminaris és del 30% de la nota final, incloent la part escrita i la part oral
- Abans de les presentacions es recomana que cada grup demani una tutoria amb la docents responsable del curs.

3. Pràctiques.

- Durant el curs es realitzaran 4 pràctiques, en les que s'aprofundirà en els continguts teòrics treballats i es posaran en pràctica per a la comprensió/interpretació de la realitat educativa.
- L'assistència a les 4 pràctiques és obligatòria, però només cal fer el lliurament individual d'una d'elles. Cada alumne/a decideix quina pràctica lliura, però el tema seleccionat no pot coincidir amb el de l'autor/a seleccionat per a la presentació de les lectures.
- El dia de les pràctiques es treballarà per grups a l'aula i es reflexionarà de forma conjunta sobre els temes preparats per al debat.
- El lliurament de cada pràctica s'haurà de fer en un termini màxim de 15 dies després de la seva realització a l'aula i caldrà fer una ampliació del que estrictament s'hagi treballat a classe. És a dir: contextualitzar el tema de la pràctica amb el Bloc/s teòric/s, els conceptes i els autors pertinents, sent capaços de relacionar els elements teòrics amb els empírics.
- L'extensió màxima de les pràctiques és de 4 pàgines (times new roman 12, interlineat 1,5).
- El pes de les pràctiques és del 30% de la nota final.

Síntesi:

Ítem	Tipologia	Pes
Examen	Individual	40%
Il·lustració textos	Grupal	30%
Pràctiques	Individual	30%

Aspectes transversals.

- Les correccions de les activitats d'avaluacions tornaran aproximadament 15 dies després del seu lliurament. En cas que algú suspengui l'examen o algun dels lliuraments del curs, tindrà dret a recuperació durant el període de compensació de les proves establert per la Facultat.
- La nota mínima de les activitats per poder fer mitjana és de 4,5, amb una nota inferior caldrà recuperar l'activitat suspesa durant el període de recuperació.
- No es guarden les notes d'un any a l'altre.

Assistència.

L'assistència a classe és obligatòria i es tindrà en compte la participació activa de l'alumnat tant a les sessions teòriques com pràctiques.

Aquells alumnes que per motius laborals (cal justificant) no puguin assistir regularment a classe hauran de fer el següent: 1) comunicar-ho al professorat durant la primera setmana del curs (en cas que no es comunicui s'entén que es pot fer el seguiment regular-presencial del curs) 2) Fer els mateixos lliuraments que la resta de companys/es però tots de tipus individual i sense presentació a l'aula en el cas dels seminaris; 3) Fer un seguiment permanent amb el professorat per anar valorant l'evolució del curs.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Examen	40%	5	0,2	3, 5, 7, 12, 13, 14, 17, 19, 21
Pràctiques	30%	5	0,2	1, 3, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 20, 21
Seminaris de lectura	30%	5	0,2	2, 4, 13, 14, 17, 18

Bibliografia

Bibliografia obligatòria:

Althusser, L. (1985) "El aparato ideológico del estado escolar como aparato dominante" en Gras, A.(ed.) *Sociología de la educación. Textos fundamentales*. Madrid: Narcea.

Apple, M.W. (1993) ¿De quién es el conocimiento que tienen más valor? *Revista de Educación*, 301, 109-122

Bernstein, B. (1985 a) "Clases sociales, lenguaje y socialización" en *Revista Colombiana de Educación*. Vol. 15.

Bernstein, B. (1985 b) "Clasificación y enmarcación del conocimiento educativo" en *Revista Colombiana de Educación*. Vol. 15.

Bourdieu, P (1998) "Las estrategias de conversión" (*extret de la distinció*) a Fernández Enguita, M (comp.) *Sociología de la educación. Textos fundamentales*. Barcelona, Ariel

Bowles, S.& Gintis, H. (1983) "El problema de la teoría del capital humano: una crítica marxista" en *Educación y sociedad*. Vol. (1)

Parsons, T. (1990) "El aula como sistema social: Algunas de sus funciones en la sociedad americana" en *Educación y Sociedad* vol. (6).

Rist, R.G. (1990) "Sobre la comprensión del proceso de escolarización. Aportaciones de la teoría del etiquetaje" en *Educación y sociedad*, vol. 9.

Thurow, L. (1983) "Educación e igualdad económica" en *Educación y Sociedad*. Vol.(2).

Willis, P. (1986) "Producción cultural y teorías de la reproducción" en *Educación y sociedad*, vol. 5. Willis, P. (1988) *Aprendiendo a trabajar*. Madrid: Akal.

BIBLIOGRAFÍACOMPLEMENTARIA:

Acker, S. (1994) *Género y educación. Reflexiones sociológicas sobre mujeres, enseñanza y feminismo*. Madrid: Narcea. Parte 2.

- Anyon, J. (1980) "Social Class and the Hidden Curriculum of Work" en *Journal of Education*. Vol. 162 (1).
- Apple, M.W. (1985) "El marxismo y el estudio reciente de la educación" en *Educación y Sociedad*. Vol. (4).
- Apple, M.W. (1986) *Ideología y curriculum*. Madrid: Akal.
- Apple, M.W. (1987) *Educación y Poder*. Barcelona: Paidós/MEC.
- Arnot, M. (1980) "Socio-cultural Reproduction and Women's Education" en Deem, R. (ed.) *Schooling for Women's Work*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Arnot, M. (2002) *Reproducing Gender? Critical essays on educational theory and feminist politics*, London: RoutledgeFalmer.
- Arnot, M. & Weiner, G. (1987) *Gender and the Politics of Schooling*. Londres: Hutchinson.
- Baudelot, C. & Establet, R. (1987) *La escuela capitalista en Francia*. Madrid: Siglo XXI.
- Bernstein, B. (1989) "Una crítica al concepto de educación compensatoria" en *Clases, códigos y control*. Vol. 1. Madrid: Akal.
- Bonal, X. (1998) *Sociología de la educación. Una aproximación crítica a las corrientes contemporáneas*. Barcelona: Paidós. Pàg: 76-86
- Boudon, R. (1983) La desigualdad de oportunidades. Barcelona: Laia. (selecció capítol)
- Bourdieu, P. & Passeron, J.C. (1977) *La reproducción. Elementos para una teoría del sistema de enseñanza*. Barcelona: Laia.
- Bourdieu, P. & Passeron, J.C. (1973) *Los estudiantes y la cultura*. Buenos Aires: Nueva Colección Labor.
- Bowles, S. & Gintis, H (1983) "La educación como escenario de las contradicciones en la reproducción capital-trabajo" en *Educación y sociedad*. Vol. (2).
- Bowles, S. & Gintis, H (1985) *La instrucción escolar en la América capitalista*. Madrid: Siglo XXI.
- Carnoy, M. (1982) *La educación como imperialismo cultural*. México: Siglo XXI.
- Carnoy, M. & Henry M. (1985) *Schooling and Work in the Democratic State*. State. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Collins, R. (1989) *La sociedad credencialista*. Madrid: Akal.
- Durkheim, E. (1982) *Historia de la educación y las doctrinas pedagógicas*. Madrid: La Piqueta.
- Durkheim, E. (1990) *Educación y sociología*. Barcelona: Península.
- Fernández Enguita, M. (1985) *Trabajo, escuela e ideología. Marx y la crítica de la educación*. Madrid: Akal.
- Fdez. Enguita, M. (1989) "El rechazo escolar: ¿alternativa o trampa escolar?" en Ortega, F. et al. (Ed.) *Manual de sociología de la educación*. Madrid: Visor.
- Fernández Enguita, M. (1990) *La cara oculta de la escuela*. Madrid: Siglo XXI.
- Freire, P. (1990) *La naturaleza política de la educación. Cultura, poder y liberación*. Barcelona: Paidós-MEC.
- Giroux, H.A. (1983) *Theory and Resistance in Education. A Pedagogy for the Opposition*. New York: Bergin & Garvey.
- Giroux, H.A. (1990) *Los profesores como intelectuales. Hacia una pedagogía crítica del aprendizaje*. Barcelona: Paidós-MEC, Caps. 9 y 12.

- Harris, A. (2004). *All about the girl. Culture, power and identity*. London: Routledge
- Jackson, C. (2006) *Lads and Ladettes in School. Gender and Fear of Failure*. London: Open University Press
- Lerena, C. (1981) "Acerca del desarrollo teórico de la sociología de la educación" en *Revista Internacional de Sociología* vol.(39).
- Lerena, C. (1986) *Escuela, ideología y clases sociales en España*. Barcelona: Ariel.
- McRobbie, A. and Garger, J. (2003) *Girls and subcultures: an exploration*. In: Stuart Hall and Tony Jefferson (eds) *Resisting through rituals. Youth subcultures in postwar Britain*. London: Routledge
- Reay, D (2005) *Gendering Bourdieu's concepts of capitals? Emotional capital, woman and social class*. *The Sociological Review*
- Rosenthal, R. & Jacobson, L.F.(1985) "Pigmalion en clase" en Gras, A. (ed.) *Sociología de la educación. Textos fundamentales*. Madrid: Narcea.
- Subirats, M. & Brullet, C. (1988) *Rosa y azul. La transmisión de los géneros en la escuela mixta*. Madrid: Ministerio de Cultura. Instituto de la Mujer.
- Schultz, T.W. (1983) "La inversión en capital humano" en *Educación y Sociedad*. Vol. (1).
- Tarabini, A. (2019). *The conditions for school success: Examining educational exclusion and dropping out*. London: Palgrave
- Young, M.F.D. (1971) *Knowledge and Control. New Directions for the Sociology of Education*. London: Collier MacMillan.
- Willis, P. (1988) *Aprendiendo a trabajar*. Madrid: Akal.
- Walkerdine, V., Lucey, H., Melody, J. (2001) *Growing up Girl. Psychological explorations of gender and class*. London: Palgrave MacMillan.